Motion

1979/80: 396

av Lars Werner m. fl.
om riktlinjer för en ny tekopolitik

1.

Krisen i svensk textilindustri fortsätter. Den textila produktionen är nu nere på sådana nivåer att branschens framtida existens är i fara. Detta är resultatet av en textilpolitik som följts under mer än två decennier. Denna politik har varit helt utan varje tänkande att det skulle kunna finnas alternativ. Den har passivt accepterat den fortlöpande nedskärningen och utarmningen av tekoindustrin.

Samma attityd av passiv underkastelse präglade – i än mer extrem grad – folkpartiregeringens tekoproposition 1979, som var den senaste tekopropositionen. För första gången fick dock denna attityd röna bakslag i riksdagen.

Näringsutskott och kammare kritiserade regeringen för kortsiktighet och programlöshet. Man fann det oacceptabelt att göra en så stark nedskärning av antalet anställda som regeringen förutsåg. Man hävdade som målsättning en "i allt väsentligt" bibehållen nivå på produktionen. Man underströk faran av en bristande nyrekrytering av kompetent yrkesfolk. Man hävdade att den statliga tekopolitiken borde ha som mål på sikt att svensk produktion skall svara för 30 % eller mer av det totala utbudet.

Bakslaget för regeringen i fjol speglade trycket från en stigande opposition mot den syn som hittills fått gälla gentemot tekoindustrin och tekobygdernas situation. Riksdagens tekobeslut saknade likväl en grundläggande och nödvändig sida. Det angav inga medel att stoppa den fortsatta nedgången och säkra de mål riksdagen själv uttalat sig för. Detta är tekoindustrins dilemma i dag.

Utan en klar, alternativ tekopolitik kommer tekoindustrin att gå mot slutligt sönderfall. Det är därför nödvändigt att dra upp riktlinjer för en sådan långsiktig politik. Detta kan inte lämnas åt de organ och departement vilka stått för den gamla politiken och är fastlåsta i denna. Det krävs att riksdagen själv formulerar grundlinjerna.

En ny tekopolitik måste ha följande huvudsakliga utgångspunkter:

1. det ekonomiska och industripolitiska värdet av en bevarad tekoindustri i Sverige,
2. en självständig handelspolitik, inriktad mot det multinationella kapitalet och till förmån för de arbetande människorna i Sverige och tredje världen,
3. en kritisk analys av produktionens hittillsvarande utveckling och en

kvalitativ ny linje för dess utveckling på sikt.

4. insikten att tekoindustrins nyorientering och räddning inte kan genomföras med kapitalistiskt ägande och kortsiktiga synsätt.

Nedan utvecklar vi den vidare innebörden i dessa utgångspunkter.

2.

De som vill acceptera att än fler jobb slås ut inom tekonäringen hänvisar ofta till "den internationella arbetsfördelningen". De hävdar att välstånd och effektivitet skall bygga på industriell specialisering. Varje land bör koncentrera sig på den produktion som är "lämplig". Tekoindustrins nedgång har enligt detta sätt att se bidragit till välståndet.

Denna teori bestreds redan för 150 år sedan av en teoretiker som Freidrich List. Moderna utvecklingsekonomer som Gunnar Myrdal har förnyat kritiken. Att glesa ut ett lands industriella profil ger i längden nackdelar i stället för fördelar. Anpassningsbarheten i den nationella ekonomin minskar. Ensidigheten medför förlust av kapacitet som i senare skede hade kunnat bli värdefull. Teknik och maskinell utrustning görs ensidiga och torftiga, vilket i sin tur slår emot tillverkningen av produktionsvaror och utrustning. Hela industrialiseringsprocessen blir instabilare. Konsumenterna blir än mer underkastade de multinationella intressenas manövrer och avsikter.

Den svenska tekopolitiken har dessutom hela tiden byggt på en bevisligen felaktig förutsättning. Både socialdemokratiska och borgerliga regeringar har utgått från att tekoindustrins minskning skulle medföra att människor och kapital flyttades över till "effektivare" verksamheter och att tillväxten då totalt skulle gynnas och nya jobb skapas. Uppföljningsundersökningar för avskedade textilarbetare visar motsatsen. Två av tre avskedade fick det sämre eller slogs helt ut. Sysselsättningen gynnades inte. Låglöneproblemet blev inte mindre.

Man måste därför ändra på hela detta sätt att se. Man måste utnyttja värdet av en konsumtionsvaruindustri som har nära till marknaden och till människornas egna, praktiska behov. Man måste se vikten av att bevara den kapacitet och den möjlighet till teknikutveckling som en tekoindustri erbjuder.

Det är ett nationellt och folkligt intresse att bevara tekoindustrin och utveckla den efter nya riktlinjer i stället för att slaviskt underkasta sig de multinationella profitörernas villkor och den ensidiga internationella utvecklingen.

Sverige är ett frihandelsland. Men vi tillåter en långt högre import av tekovaror än frihandelsländer i allmänhet. 1974 var importandelen 53 %. På några få år steg den till 67 %, och är nu ca 75 %. Officiella bedömningar räknar med att den skall stiga. För vissa delar inom tekoproduktionen är den redan kring 90 %.

Detta är orimligt. Att importera 55–60 % må vara ett godtagbart tillmötesgående av den fria handeln. Därmed skulle all import från de s. k. frizonerna kunna skäras bort.

Att vi underkastar oss import från frizonerna gynnar inte tredje världens utveckling och industrialisering. Tvärtom – det hindrar den. Det förstärker obalansen i tredje världens ekonomi. Det håller tillbaka den inhemska köpkraftens utveckling där, och det försvårar uppbyggandet av en bred och mångsidig industriell bas. Det förstärker det västerländska kapitalets inflytande och utsugning. Det försvårar folkens och arbetarnas frigörelse. Vi gynnar denna frigörelse bäst, om vi bekämpar det multinationella kapitalet och hindrar import från frizonerna.

Det går inte heller att hänvisa till enbart internationell konkurrens, när det gäller att förklara de snabba importstegringarna åren efter 1974. Här har också de stora handelskedjorna spelat ett aktivt spel. De har avsiktligt gynnat importen. De har i vissa fall t. o. m. lagt ut lönsömnad i utlandet. De avviker därvid från den textila fackhandeln som icke på samma medvetna sätt sökt styra konsumenterna till förmån för lågprisimporten. Det är inte frihandeln som skapar den enorma importen. Det är frizonernas osunda förhållande samt en medveten, styrd importpolitik.

Den textila handelspolitiken bör därför läggas om. Frihandeln bör stanna vid 55–60 % import. En dämpning av importen – vunnen genom att vägra import från alla frizoner och vissa lågprisländer – kan i viss mån öka utrymmet för inhemsk tillverkning. En höjning av den inhemska industrins andel från knappa 25 till 40 % vore en avsevärd fördel, även vid en oförändrad nivå för den totala konsumtionen av kläder. Svensk teko kan också väntas – åtminstone till en tid – behålla sådana tillverkningsområden som man hittills försvarat – högklassigt mode, specialtextilier o.d.

Industriverkets utredning från 1979 avslöjar också prispolitikens roll. Med sina procentpålägg gynnar handeln de importerade produkterna. Och vad mera är – det visar sig att prisdifferenserna faktiskt är större än som motiveras av kostnadsskillnaderna. Detta är inte "fri" konkurrens. Det är av vinstintressen styrd privatpolitik i syfte att begränsa konkurrensen.

Företagsledningar och myndigheter åberopar ofta lönekostnaderna som en avgörande orsak till tekoindustrins tillbakagång. Det är sant att löneandelen i teko är högre än i andra industrier. Men det är inte sant att tekolöner i Sverige efter 1960 stigit mer än de *normala* lönerna i andra länder. Tvärtom – OECD:s statistik för lönekostnader per producerad enhet tyder på motsatsen. Men med införandet av frizoner med svältlöner har detta läge förryckts. Att underkasta sig frizonernas politik är inte frihandel.

Ständigt åberopas från privatkapitalet och myndigheterna tekoindustrins "dåliga lönsamhet". Det är sant att det finns förlustföretag. Det är sant att delar av produktionen inte f. n. förmår betala hela sin kostnad. Men detta stämmer inte för flertalet företag och för merparten av produktionen. Faktum är att tekoproduktionen i Sverige är lönsam. Den går med överskott.

Den ger ränta på kapitalet – visserligen rätt blygsam, men ändå. Det är bara så att privatkapitalet vill ha högre vinster, sådana som fås genom rovdrift av skog, spekulation i mark m. m. Men SCB:s finansstatistik visar dock att tekoproduktion ger överskott, taget i stort.

3.

Det är dock uppenbart att den för framtiden avgörande förändringen ligger på ett annat plan. Framtiden säkras genom att man stegvis orienterar sig i en kvalitativt ny riktning. Medan man försvarar marknaden mot överdimensionerad import, måste en ny textil produktion, teknik och kultur byggas upp.

Detta innebär en brytning med hela den utvecklingsriktning som på ett så förödande sätt präglat tekoindustrin och dess produktion de senaste 30 åren. Denna utveckling har medfört en försämring i grundläggande avseenden av den textila standarden och produkternas innehåll och ändamålsenlighet.

Den ensidiga utvecklingen av spinntekniken har t. ex. minskat möjligheterna att få fram förfinade kvaliteter. Detta försvårar färgningen och minskar dess hållbarhet.

Den speciella typen av mekanisering inom den kapitalistiska världens bomullsproduktion har gynnat kortfibrig bomull. Sänkning av kvalitet genom glesare material har också framtvingat en – i den kemiska storindustrins intresse företagen – ökad tonvikt vid ytbehandlingen.

Följderna härav är sämre kvalitet, sämre färg, snabbare förslitning, osunda inslag i arbetsmiljön, ökade problem för allergiker.

Skenbar effektivitet och "rationalisering" har just i tekobranschen i orimlig grad vunnits till priset av att produktionens kvalitet försämrats. Snabbheten i maskinerna har vunnits på bekostnad av ökad grovhet hos produkten, sämre hållbarhet och uttunnade egenskaper. Detta har drivits på av den alltmer påkostade ytbehandling som tjänat att dölja kvalitetsminskningen. Materialens naturliga fördelar och egenskaper har rationaliserats bort.

Genom att den kvalitetssänkande typen av mekanisering gynnats har syntetmaterial – som lättare låter sig anpassas härtill – trängt in också på bruksområden där de varit mindre ändamålsenliga. Ett exempel härpå är vinter- och skyddskläder, som i vissa fall är direkt skadliga och klumpiga till följd av felaktiga material och nödvändighet att stoppa upp syntethöljet med värmande stoffer.

Den nämnda typen av mekanisering har också medfört onödig kapitalförstöring i det att maskintyper som varit inriktade på bättre kvaliteter snabbare än eljest fått vika för maskiner där snabbhet varit huvudsaken. Inte minst små textilfabriker med god yrkeskänsla har drabbats härav.

Ensidigheten har gjort att viktiga inslag och alternativ i tekoproduktionen trängts undan. Gotlandsull av hög kvalitet kommer – om inget görs – att i framtiden inte längre produceras. Industrin vill inte utnyttja dess möjlighe-

ter. Den skickas f. n. till Bremen, blandas upp med sämre ull och importeras tillbaka hit. Rayonproduktionen exporteras till 90 %. Tillverkningen i sig själv förefaller dessutom vara i farozonen. Men rayon utgör ett intressant alterantiv med betydande möjligheter. Det är ett naturligt fiberbaterial med de fördelar detta medför. För många värmande och skyddande kläder är det överlägset syntetmaterialen.

Uppenbart är att den ensidiga typen av teknisk utveckling gynnar sämre klädstandard, dåliga och skadliga inslag i produktionen. Den hindrar en produktion anpassad efter människornas verkliga behov och prioriterar i stället en av ytlig modepropaganda dold skräpproduktion och skräpimport. Detta är en nedgång inte bara för varornas bruksinnehåll utan lika mycket för den textila kulturen och synen på kläder och textilmaterial.

Vi menar inte att landet kan stänga sig ute från det internationella fältet. Vi menar inte heller att det inte finns en given plats för åtskilliga billiga importvaror, liksom för syntetplagg, som på en rad områden hävdar sig genom sin lätthet och lättskötthet. Men vi menar att man med ett mer allsidigt och klokt tillvaratagande av alternativ och genom stimulans av en mer behovsanpassad framtidsproduktion har ett fält för svensk tekoindustri. Tar man inte till vara och förbättrar den kapacitet som ännu finns för detta, kan den senare knappast återskapas annat än till mycket stora kostnader.

Det är därför nödvändigt att införa officiellt fastställda baskvaliteter för ökande delar av inhemsk produktion och import. Dessa krav bör stegvis vidgas och höjas. De bör användas för att stimulera till en ny typ av textilproduktion, där ändamålsenlighet i brukshänseende och anslutning till mänskliga behov är utgångspunkten.

Produktion byggd på ändamålsenlighet och behov är för de flesta typer av textilier överlägsen t. ex. modeskäl, prestigeinriktning och slit-och-släng. Den har emellertid en nackdel kostnadsmässigt, genom att den kan göra sig gällande först om den hjälps fram av tvingande kvalitetsnormer och om den kan tillverkas i stora serier och med rimlig produktivitet. Detta i sin tur förutsätter en utveckling och höjning av kapaciteten hos de äldre maskintyper som tillverkade de mer klassiska kvaliteterna. En medveten inriktning härpå kan emellertid ge mycket viktiga resultat och bilda grund för en mer självständig svensk tillverkning av textilmaskiner. En sådan förnyad inriktning av produktionen är dessutom den enda som kan drivas i linje med de arbetandes berättigade miljökrav, dvs. i form av en strävan bort från tendensen att med överfärg och diverse appretur ersätta svagheter i själva materialet. För stora kategorier konsumenter är detta likaledes en miljöfråga – textil färg och appretur utgör besvärliga allergener.

Helt klart är att tekoindustrins nuvarande strukturoch ensidiga anpassning inte kan brytas med dess nuvarande organisation. En skapande, långsiktig nyorientering kräver ett offentligt ägande med starka inslag av självstyre och självansvar för de arbetande. Långsiktig, medveten planering och brytande av trångt kommersiella synsätt på produktionen kan bara ske i offentlig regi.

4.

Den framtida tekopolitiken måste som grund ha följande riktlinjer:

1. Alla eller det stora flertalet tekoenheter bör nationaliseras. Härav bör bildas ett stort statligt tekokombinat med underleverantörer inom hela produktionskedjan. I kombinatet skall valda representanter för de arbetande ha majoritet i alla ledningsorgan. Kombinatet bör samverka med de producentkooperativa verksamheter som eventuellt kan tänkas byggas upp av grupper av arbetande.

2. Målsättningen för tekoindustrin skall vara att bevara nuvarande antal arbeten. Detta är en minimimålsättning.

3. En från kommersiella intressen oberoende textilforskning bör organiseras för att utveckla material-, produkt- och tekniksidan, detta i samarbete med konsumentinstitutet. Forskningsresultaten bör stå till fritt förfogande för såväl statliga som kooperativa företag i branschen.

4. Staten bör stimulera intresset hos verkstadsindustrin för nya linjer i den textila maskintekniken, ägnade att gynna kvalitet och ändamålsenlighet hos material och produkter, i kontrast mot den hittills dominerande utvecklingen.

5. En höjning och vidgning av kvalitetsnormerna för textilvaror bör genomföras. Produktion och import som inte motsvarar dessa normer bör inte tillåtas.

6. Ett statligt importbolag bör skapas, genom vilket all textil import till landet skall gå.

7. Målet för importen bör sättas vid en andel av högst 60 %. Import bör helt slopas från alla frizoner samt från länder i övrigt, där fascistiska eller extrema förhållanden i behandlingen av de arbetande råder. Till kretsen av sådana länder hör Thailand, Indonesien, Taiwan, Malaysia, Sydkorea m. fl. Kontakter bör däremot utvecklas med sådana progressiva länder i tredje världen vilka kan erbjuda t. ex. sådana bomullskvaliteter vilka saknas i de nu dominerande sortimenten. Någon minskning av tekoimporten från EG-EFTA-området är generellt sett icke nödvändig för att fylla nämnda mål.

8. Textilexporten bör stimuleras, främst genom stöd i pengar och expertis. Den nya, behovsanpassade produktionen bör introduceras vid sidan av de nu klassiska exportprodukterna.

9. Handelns prissättning bör regleras i lag. Principen skall vara pålägg i kronor. Procentpålägg och annan diskriminerande prissättning skall förhindras.

10. Utveckling av inhemska material skall främjas, varvid man särskilt bör slå vakt om högklassig ullproduktion samt rayontillverkning.

11. Särskilda, långsiktiga, regionala utvecklingsprogram bör i samarbete mellan stat och länsorgan utvecklas för den västsvenska och nordsvenska tekoregionen. Dessa program bör kompensera följderna av hittillsvarande nedgång i tekoindustrin.

Med hänvisning till ovanstående föreslås

att riksdagen beslutar

1. att uttala att i motionen angivna riktlinjer skall ligga till grund för den framtida tekopolitiken,
2. att hos regeringen hemställa om förslag till åtgärder i anledning därav.

Stockholm den 17 januari 1980

LARS WERNER (vpk)

EIVOR MARKLUND (vpk) C.-H. HERMANSSON (vpk)

NILS BERNDTSON (vpk) JÖRN SVENSSON (vpk)

JOHN ANDERSSON (vpk)